

BIRJARIII DIN CÂMPULUNG-MUSCEL (studiu de breaslă)

AURICĂ SMARANDA*

Câmpulungul Muscelului, așezare omenească, situat la poalele Păpușii, Iezerului, Bătrânei, munți ale căror nume de proprietari s-au mistuit în negura vremurilor de început, timpuri de demult trecute. Munți din ale căror adâncuri se zămislește și apoi curge repejor un râu cu nume luat din vechime de la schimburile negustorești cu marfă, bani, împrumuturi și altele asemenea, numite toate: târg, târguri, târguală, tocmeală, înțelegere la preț, calitate, cantitate, învoială etc. Astfel, acum avem, ca de foarte de demult, sintagma „Râul Târgului“!

Oamenii locului sau cum li se mai spun „oamenii cetății“ sunt, ca întotdeauna, cu har de unde derivă harnici (!), puși pe muncă, îmbrățișând multe și felurite meserii, profesii, ocupații, îndeletniciri. Printre ele și birjeria!

În vorbirea latină găsim denumiri ca: Pilentum, un fel de trăsură cu patru roate „atârnată“ (!) (așezată pe roate) în așa fel ca să nu „scuture“, adică să nu zdruncine. Erau destinate femeilor bogate¹; Carpentius, adică tot un fel de trăsură dar cu două roate, închisă, utilizată tot pentru femei².

De fapt, așa cum literatura noastră ne amintește, în Dacia, carul roman a fost adus de coloniștii romani sub formă de: biga (doi cai), triga (trei cai), quadriga (patru cai), iar pentru drumuri de țară aveau carruca, vizitiul numindu-se *carriciarius*³.

Cu vremea, aceste antice mijloace de locomoție au dispărut, locul lor luându-l altele mai evolute, care cu trecerea timpului au apărut și pe teritoriul țării noastre. Astfel a început să se vorbească și să apară unele mijloace de deplasare ale oamenilor cu denumiri noi, nemaîntâlnite până atunci, luate din diferite limbi străine, astfel: rădván (rus. Rydván), cupeu (franc. Coupé), caleașcă (rus. Koleasca), droșca (ucrain. Drozka), careta sau cărâta (rus. Kareta), brec (engl. break), brișca (rus. Bricika), șareta (franc. Charrette), faetonul (franc. Phaéton), cabrioleta sau chibritca (franc. Cabriolet), landoul (franc. Landau), cele mai multe pentru răsfațul și ambiția celor cu bani: boieri (mai ales boieroaice), negustori sau alte categorii sociale cu multe pungi cu galbeni. Se pomenește de o scrisoare din 28 noiembrie 1706, prin care Șerban Greceanu, mare stolnic, îi scrie lui Brates Seuler, judele Brașovului, să se intereseze pentru o „căruță

* București.

¹ I. Nădejde, *Dicționar latin-român*, Ed. Contemporană, ediția XIX, fără an.

² *Ibidem*.

³ Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Editura Casa Școalelor, 1942, p. 172.

„nemțească“ (caretă) pe care o comandase unui caretaș din Brașov cu prețul de 54 de galbeni, dar „coșul“ (caretei) să fie îmbrăcat cu piele, iar nu zugrăvit (vopsit!)⁴.

Un alt exemplu este cel al negustorului bucureștean Ioan Chiru care îi roagă pe Hagi Pătru Luca din Sibiu să se intereseze de careta pe care o face meșterul Ianache Cincu, să fie gata cât mai repede⁵.

Din exemplele de mai sus rezultă că aceste carete erau confecționate în Transilvania de către maiștri pe măsura timpului. Mai mult, un călător german pe nume Jenne, călătorind, pe la a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, prin țările românești, ne informează că în anul 1786, „un conte ungar numit Festetics, mare negustor, făcea bune afaceri cu meseriașii vienezi creând, în București, un depozit de „trăsuri“ în care avea circa 40 de calești, cu preț între 180 și 200 de galbeni bucata⁶.

*Carosă din București, 1787; miniatură de
Petrache Zugravul.*

„de lux“. Trăsura, cu patru roate și doi cai, sau, cu un termen mai arhaic, fiacru, și cu tot ce era în legătură cu ea, intra în dispozitivul mijloacelor de transport uman cam în prima jumătate a sec. al XIX-lea. Negustorul și diplomatul englez Thomas Thornton, într-o lucrare a sa, spunea că „... o trăsura este într-adevăr atât un lucru de folos cât și unul de lux...“⁷.

Este de observat că în lucrările monografice ale Câmpulungului, breasla birjarilor nu apare nominalizată (probabil și pentru faptul că nu prea era bine organizată), deși se poate spune, fără tăgadă, că și această frumoasă meserie, având

⁴ George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, I, p. 414, Editura Științifică și Enciclopedică, 1990.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 415.

⁷ Thornton Thomas, *The present state of Turkey... together with the state of... Moldavia and Walachia*, Londra 1807 (ediția a II-a, 1809; trad. germană, Hamburg 1808, trad. franc. Paris 1812; trad. rom. a lui Dinicu Golescu, Buda 1828. (v.) L. Predescu, *Enciclopedia*, Editura Cugetarea, 1940.

Se presupune că în perioada menționată a început să apară, în țară, gustul caleștilor pe care le-au achiziționat și folosit nu numai boierimea ci și alte categorii sociale necăstănite sau neîmblănite! Deci, sursa, de unde veneau caleștile, caratele, butcile, radvanele și alte mijloace hipo era Austria, mai ales capitala ei, Viena, prin strânse relații de neuguțătorie sau afaceri bănești dintre negustorii din Transilvania și cei din Valahia și Moldova.

Birjarii, ca breaslă, au apărut mai târziu, ca un mijloc de transport hipo, oarecum „mai de elită“, mai

multe trăsături de nobilitate cu trăsurile și săniile ei, a participat nemijlocit la treburile cetății! Unele monografii enumără mai multe catagrafii cum ar fi: cea din 1837 - cu 32 meserii, 1904 - cu 21 meserii, 1943 cu 40 de meserii, și totuși birjarii lipsesc⁸. Nu este mai puțin adevărat că în graba condeului, unele activități scapă autorilor unor astfel de lucrări în timpul redactării și așternerii pe hârtie a celor mai potrivite idei privind tema care urmează a fi o operă de interes public!

Olac. Căruța de călători și poștă, 1818; gravură de I. Clark.

Birjarii câmpulungeni erau proprietari de case, în care locuiau cu familiile lor, în partea de nord a orașului. Astfel: Simion Rotaru, venit de prin jurul Sibiului, s-a însurat cu o fată (Ioana) din Schei, pe str. Negru Vodă, și a rămas aici (1839-1946). Era un bărbat înalt, spătos, purta favorite bogate. Avea trăsura cu cai de rasă ca pentru paradă! Era un birjar de elită. Trăsura lui, bine chivernisită, intra în clasa „de lux“.

Vasile Bărbulescu, birjar de lux (vecin cu casa în care m-am născut) pe strada Lt. Ernest Oncica (erou din 1916), se purta ca un muscal îmbrăcat cu haibăr, adică o haină lungă și largă. Și-a construit, lângă casa veche (zestrea soției), o casă nouă și șopron pentru fânul cailor. El schimba harnașamentul de vară al cailor cu hamuri de iarnă, împodobite cu paftale și cataramă strălucitoare, precum și cu acele „țuiuri“ colorate.

Florian Boghez, birjar de lux, cu sediul în strada Negru Vodă, frate cu Ilie Boghez, camionagiu, pe strada Lt. Baloleanu. Florian Boghez este pomenit de umoristul câmpulungean Gh. Lambescu în *Umoristice muscelene*⁹ cu catrenul: „La Florică,/ Berjerie,/ Înșirată cu merchez/ În frunte cu Boghez“.

⁸ Ioan Răuțescu, *Câmpulung-Muscel - monografie istorică*, Editura Gh. Gh. Vlădescu, 1943, p. 196 și 198; Constantin Ciotei, Gh. Pârnuță, I. Popescu Argeșel, *Monografia municipiului Câmpulung-Muscel*, Editura Expert, p. 400.

⁹ Gh. Lambescu, *Umoristice Muscelene*, Editura V. Marinescu, 1928, p. 22.

Birjeria Butoi: Nae Butoi (tatăl) și Gheoghe Butoi (fiul), două trăsură, din care una îl ducea și îl aducea, la și de la Liceul Dinica Golescu, pe profesorul dr. Dumitru Țicăloiu, proprietarul unei case în forma unui castel medieval inexpugnabil, construit din piatră de Albești, într-o vale de o încântătoare priveliște, situată pe strada col. Stănescu, vecin cu Biserica Schei.

**STABILIMENTUL
CEL MAI MARE ÎN ROMANIA**

TRĂSURI DE LUX
AL LUI
STEFAN BOGACER
CARROSSIER
Strada Primă Verii, No. 36
BUCUREȘTI.

Aduce la cunoștința onor. săi clienți că se găsește tot felul de trăsură de lux alături de: Landouri, Carole, Faltoane și Gabriolete, după înțelesul meu și al doilor, care se vând cu prețurile cele mai moderate. Șter că o-măștrășii mei și alții vor avea și în viitor tot oarecând încredere de care m-am bucurat de la de-șter și că mă voi ocupa și de-șter înalte și modice înțeleși lor clienți. Amănunțit prezenta și mijloc reparării, plă-șter și altele în cel mai scurt timp și cu prețuri foarte moderate.
* Tot de-șter de găsiți înaintea, după, peste, și-șter, și-șter, și-șter: Faltoane, Carole, etc.

Reclama firmei de trăsură
„Bogacer“, 1900.

primit cea mai mare distincție - Diploma de Onoare cu Medalia de aur, precum și alte premii - pentru exponatele cu Costume Naționale¹⁰. Mai târziu au apărut alți birjari, mai tineri, ca: Nicu Toader, Ion Matei, colegi de ai mei la Școala Primară nr. 3, acum nr. 5, din Schei. În cartierul Vișoi, pe strada Alexandru cel Bun, era birjarul Trușășilă.

Toți acești birjari i-am cunoscut în viață și nu de puține ori m-am bucurat de serviciile lor! În Câmpulung au existat și trăsură oficiale. Țin minte bine trăsura, cu doi cai albi, a Legiunii de Jandarmi cu sediul în spatele Grădinii Publice pe strada Matei Basarab, aproape de piața orașului, într-o clădire rustică existentă și acum. Comandantul Legiunii locuia cu chirie în casele Nicolae Edu - atelier de sculptură în lemn și tâmplărie de lux în cartierul Schei. Altă trăsură era cea a Regimentului 30 Muscel al cărui comandant locuia în casele preotului Isaia, în calitate de ginere! Și Primăria, până a avea automobil, a avut trăsura de la dispoziția primarului.

Gheorghe Șerban, vecin cu Vasile Bărbucescu. Birjar de lux cu cai dresați - nu plecau decât la comanda „cifrată“ a stăpânului lor. Unii cheflii au încercat, odată, să pornească trăsura în timp ce birjarul Șerban era „la una mica“, într-o seară, când își terminase cursele și pleca acasă. Au „ispitit“ caii, au strigat la ei, i-au îndemnat, dar caii nu s-au clintit. De altfel, la moartea sa (prin anii 1935-36), familia a angajat un dric la care a „înhamat caii răposatului. Cu toata strădania celui de pe capra dricului, caii nu s-au pornit decât în momentul când a intervenit, i-a mângâiat și îndemnat soția decedatului, Maria Șerban, cunoscută în vecini Mița Lenchii!

Ionel Țicăloiu, situat pe strada Negru Vodă, birjar cu ștaif, îmbrăcat elegant, cu cravată și costum bine croit, întotdeauna bine dispus și glumeț cu limite dictate de bun simț!

Mai sus, pe calea Traian, un grup de birjari format din trăsuri de piață ca: Boancă - birjar cu o droaie de copiii și o situație materială destul de modestă, Nicu Rădulescu, Cuță Oncioiu, Lipiuță Tonghioiu și Niță Tonghioiu, aceștia din urmă, urmași din neamul Tonghioilor, care la Expoziția Generala - 1906 - din București, a

¹⁰ Aurică Smaranda, *Musceleni la Expoziția Generală Română, București - 1906*, în „Revista Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului“, anul VI, nr. 2, iulie-decembrie 2004, p. 168-176.

Birjaria a fost o meserie cu accente sentimentale, cu tendințe spre eleganță, un fel de high life, și atenție la geometria liniilor curbe cu sensibilitate la profilele subțiri clasice dar rezistente. Profilul birjarului adevărat ne-a arătat un om cu iubire pentru cai, aceste minunate animale, cu tradiții nobile, fiind pentru el prima natură a viețuitoarelor neomenești trăitoare pe pământ. Birjarul nu-și păreașe niciodată birja (trăsura). Era permanent pe capră, aproape nemișcat, așteptând mușterii, care putea să apară oricând, punând piciorul pe scara trăsorii (partea de jos a „aripilor“) se așeza pe pernă și comanda locul de destinație. Hățurile se puneau în mișcare, caii porneau în pas mărunț la început, pentru ca la un îndemn mai ferm al birjarului se așezau pe un trap mai vioi.

„Muscalul“ cu cai mari, focoși și trăsură luxoasă, în așteptarea clientului, 1922.

Birjarul vorbea puțin. Era atent la client, la cai și la tot ce se întâmpla în juru-i. Nu de puține ori se înfiripa un scurt dialog: „Nene Simioane, peste o oră, vino să mă iei de la Vlăsceanu (cofetărie și berărie în bulevard“!), sau: Lipiută (Tonghioiu), du-mă până la gaterul lui Anastase (Ghicuță) în Schei“, ori: „Vasile (Bărbucescu), repede-mă până la Tribunal“!

De multe ori, birjarul știa cam unde doresc unii mușterii să fie duși; astfel că îi întreba: „la Sabie“ (cârciumă la Apa Sărată), la „Viscol“ (în spatele pieții), la „Călugăru“ (în piață), sau la „Piticu“ (lângă moara Predoiu) - patron care avea o fiică, dar și un băiat de prăvălie. La un moment dat, săgețile lui Cupidon au străpuns inima fetei care a rămas săgetată cu urmări pe nouă luni, încât cârciumarul n-a avut ce face și a lăsat stabilimentul pe numele tinerilor!

Destui câmpulungeni, de orice vârstă, după un festin picant cu fudulii, momițe, antricoate, mușchi de vită, alte specialități, udate, cu multă îndemănare, de sprițuri reci cu sifon, gata ciocnite și băute fără saț, au plecat de la Viscol, scăpați din brațele lui Bacchus „trântiți“ într-o birje până acasă“! Și astfel, omul de pe capră satisfacea, cu devotament și mult respect, interesele câmpulungenilor. Oricum, fiecare birjar era o carte de vizită a urbei sale, precum trebuie să admitem, că fiecare oraș își avea birjarii pe care „și merita“!

Trăsurile erau înșirate câte două-trei în fața hotelurilor (Regal, Moraru, Splendid/Jinga), la restaurante, Primărie (lângă vila Iacomini) etc. Prin pânza vremii

revăd chipurile birjarilor din acest oraș de munte, târg animat cu oameni de inițiativă, drepți și cinstiți gata oricând să întreprindă o afacere spre binele societății și a urbei lor.

Mare „dever birjeresc“ era în sezonul cald (primăvara, vara), adică atunci când, altă dată în oraș, soseau „sezonisții“ (ce mulți veneau în prima jumătate a sec. al XX-lea în Câmpulung!) cu trenul în gară. Vânzoleală mare: domni, doamne, copii, bone, bagaje mai mari mai mici, oameni grăbiți, nerăbdători de a ajunge acasă, atmosferă prinsă bine de umoristul Ghiță Lambescu în catrenul: „Sosit la gara/ Lovit de bară/ Ieșit afara/ Trăsuri, Înjurături,/ Niță Tonghioi,/ Nae Butoi“.

Birjar „muscal“, 1927.

Veniți pentru binefacerile aerului curat și îmbietor, de apele termale tămăduitoare ale băilor Krețulescu, Bughii și a altor izvoare cum erau: fântâna Crasan de pe strada Frații Golescu, cea din parcul băilor Krețulescu, sau apa Râului Târgului cu prundul în care puteai face plajă în toată regula!

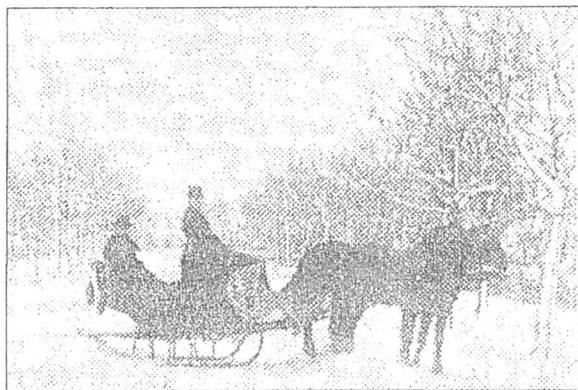
Dimineața, în zilele de vară, tropotul cailor, înhămați la trăsuri, pe asfaltul proaspăt măturat și udat cu apă de mașina-stropitoare a Primăriei, contribuia la revigorarea orașului pe care birjarii cu trásurile lor îl traversau, în lung și în lat, cu mușterii preocupăți fiecare de afacerile și interesele lor!

Un alt moment, festiv de astă dată în activitatea birjarilor, era atmosfera unui eveniment crucial din viața unor tineri câmpulungeni care își întemeiau o familie. Căsătoriile constituiau evenimente care scoteau în evidență întreaga personalitate a birjarilor angajați.

Trásurile, participante a transporta întregul alai de nuntă: mireasa, mirele, nașii, pocânzeicele și pocânzeii, la una din bisericile orașului, la fotograf (Munteanu, Constantinescu, mai târziu, Baraghin) și înapoi la casa unde se desfășura petrecerea (masa), erau ornamentate cu beteală, panglici albe, la roți, pe aripi, coșul și capra. În aceste momente birjarii, în mare ținută, se considerau ca făcând corp comun cu nuntașii, ca integrați în familiile cărora slujeau cu credință și bucurie că sunt și ei participanți direcți.

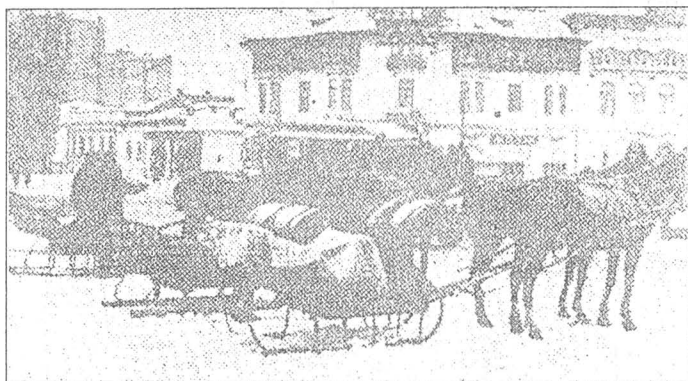
Iarna, potrivit sezonului, cu multă zăpadă (nu ca acum, iarnă seacă, fără ninsoare, fără omăt, fără săniuș), intrau din plin săniile. Birjarii pregăteau aceste „vedete“ ale transportului, ca mijloc adecvat vremii, temperaturii și drumurilor de parcurs.

Plimbare cu sania, 1920.

Sania birjarilor, o construcție cu o „siluetă aleasă“, plină de plăcere, întotdeauna motiv de plimbare și petrecere, confecționată, ca și trăsura, într-o geometrie a curbelor combinate, cu suportul liniilor tălpicilor cu care aluneca pe zăpadă, stârnea bucuria și veselia călătorilor. Înfășurați în pleduri călduroase de lână, mușterii se simțeau fericiți și avizi de viață ca și cei doi ce ședea în picioare la spate pe o tălpică specială, mai ales dacă, la capătul călătoriei de plăcere, erau întâmpinați, de gazdele ospitaliere, cu țuica fiartă și eventual cu șoric de porc tăiat gospodărește! Bidiviilor înhămați li se puneau pe spate, sub hamuri, valtrapuri (zise și cioltare sau abaiuri, sabrace, ilanci, harse, țoale) adică pături împodobite, înflorate cu multe cusături ca pentru paradă! Hamurile speciale de iarnă aveau montate pe ele pafale alămite, strălucitoare și un fel de „tui“ din alamă împodobit cu fire de mătase roșie, iar pe gât, caii, purtau salbe cu clopoței (zurgălăi) care în trapul patrupezilor sunau melodios (sanie cu zurgălăi), oferind atracție și plăcere deosebită atât plimbăreților cât și trecătorilor de pe stradă!

Birjarii cu trăsurile lor minunate au fost și factori de animație turistică pe multe direcții din vecinătățile Câmpulungului cum ar fi, Bughea de Sus, Bughea de Jos, Albești-Cândești, Lerești, Cabana Voina, Valea Româneștilor, Bilcești, Valea Foi, Nămăești (cu Schitul de maici și Casa memorială Topârceanu), Dragoslavele, Rucăr, Peștera Dâmbovicioara etc. În aceste cazuri, doritorii unei excursii arvuneau din timp birja (la alegere), birjarul își pregătea caii (să fie bine potcoviți), harnașamentul și în special trăsura ca pentru un drum mai lung. La spatele trăsurii puneau o „pală de fân“ pentru cai, ceva bagaje ale excursioniștilor pe capră, lângă birjar, coșul trăsurii pregătit în caz de ploaie. Plecarea, dimineața la ora convenită, de la domiciliul clientului. Excursia dura o zi potrivit locului destinat. De această dată, adică la drum de excursie, cailor li se puneau la gât salbele cu zurgălăi pentru a vesti trecătorilor că „echipajul“ merge la drum lung. La întoarcere, echipajul era recunoscut și de pe stratul de praf, ce se așternea pe el, ca martor că excursia a avut succes!

Săni în iarna 1933-1934.

Birjeria a fost o epocă a modernității locale orășenești când timpul, caratelor, a butcilor, radvanelor etc. apusese. Birjarul, omul de pe capră, avea înfățișarea unui împăcat cu soarta sa, a unui mulțumit că persoana sa reprezintă o autoritate de nelipsit în anturajul clienților lui în calitate de titular al unei rețele de comunicație, între oameni și instituții, destul de bine organizată în mediul urban câmpulungean.

Birjarul câmpulungean, prin anonimatul său, a fost unul care a contribuit la tumultul vieții sub toate aspectele ei: sociale, economice, profesionale, culturale, confesionale etc. Până acum 30-40 de ani, a fost prezent, pe arterele de transport urban, la freamătul binefăcător al vieții citadine câmpulungene. El a fost animatorul comun de comunicare între oamenii cetății, contribuind efectiv la diversificarea și multiplicarea relațiilor umane din urbea noastră în perioada când autotaxiul nu se instalase, iar de transport comun nici nu era vorba. Mi-amintesc că, prin anii 1937-1938, a existat o diligență cu cai zisă „tramcarul lui Suseanu“ ce făcea două-trei curse pe zi Lerești-Câmpulung și retur (stația de plecare era în dreptul vilei Iacomîn), dar n-a avut zile multe. Chiar un umorist al ziarului Curentul (Pamfil Șeicaru) s-a minunat de această „arătare terestră“ în Câmpulung-Muscel, monitorizându-l astfel: „... în Câmpulung este un tramcar care merge până la Lerești cu... șaptezeci de kilometri pe lună!“.

THE CABMEN FROM CÂMPULUNG-MUSCEL

Abstract

The cabmen's epoch was a period of urban modernity when the "carate and butci and radvane" were no more in use. The cabmen's job was a sentimental even an elegant job a sort of high life. The cabmen as a guild appeared as a hipo transportation, a sort of pick and flower of transport.

The cabmen from Câmpulung-Muscel, though anonymous, contributed to the tumult of life with all its aspects: social, economic, professional, cultural and confessional.